

DE DIEREN-WERELD.
EEN NUTTIG
 EN
ONDERHOUDEND
PRENTENBOEK;

MET 168 PLAATJES;
 DOOR

G. VAN SANDWIJK.

TE PURMERENDE, BIJ
J. SCHUITMAKER.

V O O R B E R I G T .

De verzameling dezer bladen is genomen uit de 8 deelen van het PRENTEN-MAGAZIJN, en bevat eene beknopte behandeling van de NATUURLIJKE GESCHIEDENIS DER DIEREN.

Wij bieden dit Opvoeders en Onderwijzers aan, als een nuttig en onderhoudend leesboek, welligt het goedkoopste van dien aard, dat bestaat, alzoo men voor weinig geld een kwarto boekdeel ontvangt van 224 bladzijden, versierd met 168 plaatjes.

I N H O U D.

Z O O G D I E R E N. (*)

- I. *DE MENSCH.* 1. Blanken. 2. Geelkleurigen. 3. Koperkleurigen. 4. Taan-
kleurigen. 5. Zwartcn. 6. Boschjesmannen.
- II. *DE APEN.* 1. De Chimpanse. 2. De Orang-Outang. 3. De Baviaan. 4. De
Turksche Aap. 5. De Slingeraap. 6. De langneuzige Aap.
- III. *TAMME DIEREN.* 1. De Koe. 2. Het Schaap. 3. De Bok. 4. Het Zwijn.
5. Het Paard. 6. De Ezel.
- IV. *DE HONDEN.* 1. De Herdershond. 2. De Poedelhond. 3. De Dog. 4. De
Deen of Deensche Hond. 5. De Honden van den St. Bernard. 6. De Brak en
de Hazewind.
- V. *DE KAT.* 1. De Kat. 2. De Kat, die eene muis vangt. 3. Vreesselijke wraak-
zucht eener kat. 4. Wittington brengt zijne Kat naar het schip. 5. Het Kat-
ten-concert. 6. De jonge Katten.
- VI. *GROOTE ZOOGDIEREN.* 1. De Olifant. 2. De Tapir. 3. De Rhinoceros
of Neushoorn. 4. De Hippopotamus of het Rivierpaard. 5. De Kameel. 6. De
Giraffe.
- VII. *VERSCHEURENDE ZOOGDIEREN.* 1. De Leeuw. 2. De Tijger. 3. De
Panter. 4. De Wolf. 5. De Vos. 6. De Beer.
- VIII. *VERNUFTIGE ZOOGDIEREN.* 1. De Bever. 2. Het Sabeldier of Sabel-Mar-
ter. 3. De Boschrat. 4. De Luipaard of Ai. 5. De Eekhoren. 6. Het Fret.
- IX. *HERKAAUWENDE ZOOGDIEREN.* 1. Het Hert. 2. De Lama. 3. De Gems.
4. De Steenbok. 5. Het Rendier. 6. Het Muskusdier.
- X. *DIEREN, DIE ZICH DOOR EENE BIJZONDERE GEAARDHEID ON-
DERSCHIEDEN.* Het Stinkdier of de Amerikaansche Bunsing. 2. Het Schub-
dier of de Javaansche duivel. 3. De Miereneter. 4. Het Schildvarken. 5. De
Vledermuisen. 6. De Vliegende Kat van Ternate.
- XI. *WATER-ZOOGDIEREN.* 1. De Walvisch. 2. Ontdekking van een' Walvisch,
van onder het ijs opkomende. 3. Aanval der Harpoeniers op den Walvisch. 4.
Zonderling voorval van Jacob Dienkes met een' Walvisch. 5. Het flensen van eenen
Walvisch. 6. De Traankokerij Smeerenburg op Spitsbergen.
- XII. *VERVOLG.* 1. De Rob. 2. De Walrus. 3. De Zeekoe. 4. De Meermin.
5. De Zeeleeuw. 6. De Bruinvisch.

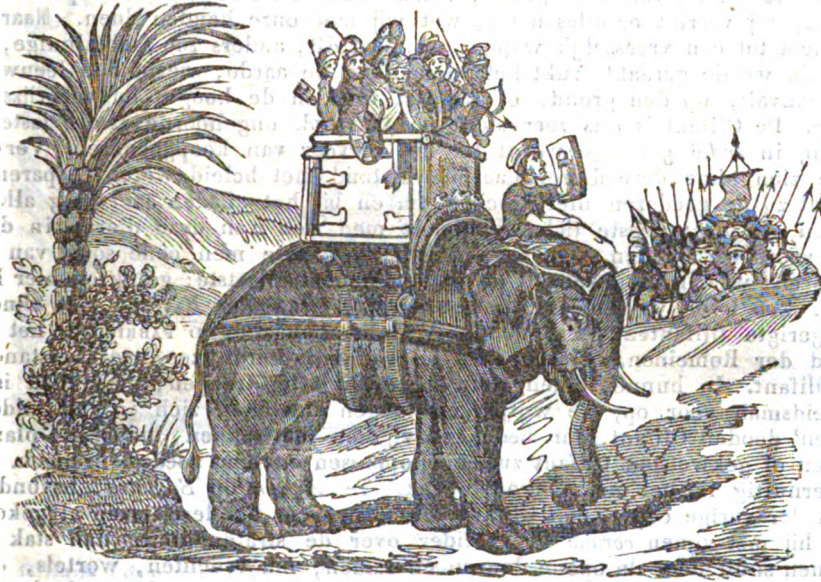
V O G E L E N.

- XIII. *ROOFVOGELS.* 1. De Griepgier of Condor. 2. De Lammergier. 3. De Arend-
gier. 4. De Arend. 5. De Valk. 6. De Uil.

(*) Bij het zamenvoegen dezer bladen, in de 8 deelen van het Prenten- Magazijn verspreid, hebben wij eene kleine verandering in het schicken daarvan moeten maken, om eene meer geregelde orde te volgen; van daar is de beschonwing van den mensch vooraan geplaatst.

NATUURLIJKE GESCHIEDENIS.

DE OLIFANT.

Dit zoogdier, de Olifant, leeft soms twee honderd jaar.
Men vindt op 't land geen dier zoo groot, zoo sterk, zoo zwaar;
Hij draagt een' toren zelfs met dertig liën bemand.
Zijn zonderlinge snuit dient hem als ons de hand.

Gaarne zult gij, mijne leergrage jonge lieden! iets willen lezen over de schepselen, die buiten het menschengeslacht deze aarde bewonen.

Op bovenstaand plaatje ziet gij den Olifant afgebeeld. Deze is het grootste land-zoogdier der aarde en houdt zich meestal in de bosschen van Azië en Afrika op. Zijne kleur is zwart bruin; ofschoon zijne huid wel de dikte van een' duim heeft, is het dier toch gevoelig voor den steek van insecten. Zijne hoogte is van 4 tot 4.5 el. Hij bereikt eene zwaarte van 3000 à 3500 ponden. Zijne vier dikke ronde pooten zijn als het ware de pilaren, waarop dit kolossaal gebouw rust. Vaak wordt hij van 100 tot 200, ja! sommigen willen tot 300 jaren oud. Ongeveer het derde of vierde jaar komen de slagstanden te voorschijn, die van 2 tot 2.5 el lang worden, 70 à 80 Ned. ponden wegen en ons het blanke ivoor leveren, hetwelk door de Europeanen zoo gezocht wordt. De Olifant

kan vaardig zwemmen, zelfs over snel stroomende rivieren. Zijn voedsel bestaat uit het loof der boomen, uit planten, rijst, enz. De snuit, waaraan eene beweegbare slurf is, voorzien van een haakje of eenen vinger, maakt den Olifant tot een der bewonderenswaardigste schepsels der aarde; hij kan denzelven krommen, in alle rigtingen buigen, dien 2,5 el ver uitstrekken en weder tot de helft intrekken. Hij plukt er kruiden, planten, loof, enz. mede en brengt die in zijn' bek. Met dezen snuit schept hij ook water, raapt geldstukken op van den grond, maakt knoopen los, sluit en opent deuren; in één woord, hij verrigt er alles mede, wat wij met onze handen doen. Maar ook deze snuit is hem tot een vreeslijk wapen: wanneer dit, anders zoo zachtzinnige, dier boos wordt en in woede geraakt, rukt het boomen uit de aarde, werpt den leeuw of tijger, die hem aanvalt, op den grond, of slingert hem in de hoogte en verbrijzelt hem de beenderen. De Olifant is dus zeer sterk en kan ook ongehoorde zware lasten dragen, waarom hij in Indië gebezigd wordt tot het vervoer van koopgoederen. Verwonderlijk is het te zien, hoe deze dieren daarbij verstand met beleid weten te paren, en wel zorgen, dat zij de goederen niet beschadigen en bij het afladen met zorg alles ordelijk nederzetten. In de vroegste tijden bediende men zich van deze dieren in den oorlog met veel voordeel: op den rug van den Olifant maakte men eene soort van verschan- sing of toren, waarin men van 20 tot 30 krijgslieden plaatste; gelijk gij hier boven ziet afgebeeld. Zoo lezen wij immers, dat PYRRHUS, koning van *Epirus*, met zijne tot den oorlog afgerigte Olifanten, eens de overwinning behaalde op FABRICIUS, het bekwame legerhoofd der Romeinen. Men merkt bij weinige dieren zoo veel verstand op, als bij den Olifant. In hunne togten gaan zij meestal bij troepen; maar dan is de oudste als leidsman voor op; de wijfjes en jongen bevinden zich in het midden. Vinden zij een' dooden Olifant, dan bedekken zij dien met takken, bladeren, planten, enz. Een' zieken of gekwetsten Olifant zullen zij oppassen en hem voedsel brengen. De Olifant is ook vernuftig in het nemen van wraak. Te *Achem* op *Sumatra*, bevond zich, in het begin der vorige eeuw, een Olifant, die daar vóór honderd jaren al gekomen was. Wanneer hij met zijnen *cornac* of geleider over de straten ging, dan stak hij meest overal zijnen snuit door de opene deuren en ramen, om vruchten, wortels, of zoo iets te ontvangen. Bij een' snijder zijnen snuit door het raam stekende, stak deze het dier met een' naald in zijn' snuit. De Olifant vervolgde den weg, alsof hij niets had gevoeld, doch aan de rivier komende, zoog hij den snuit vol troebel water; en in het terug keeren voorbij den snijder komende, blies hij door het open raam dit drabbig water met zoo veel geweld in de kamer, dat de snijder en zijne knechts door den schrik hals over kop van de tafel tuimelden.

DE TAPIR.

De Tapir heeft een slurf, waarmede hij kruiden plukt,
 En takken, blad en loof van boom en struiken ruikt.
 Hij is als 't zwijn zoo vet, en dik gelijk een beer;
 Doch als een koeg zoo groot; hij mint het water seer.

Op den Olifant laten wij hier den Tapir volgen, omdat deze ook eene slurf heeft, die hij naar willekeur kan verlengen en verkorten, en waarmede hij zijn voedsel, zoo als kleine takjes en bladeren, van de boomen afplukt en in zijn' bek steekt; overigens gelijkt hij meer op een varken, doch is zoo groot als eene kleine koe. De Tapir behoort in *Zuid-Amerika* te huis, is kastanjebruin van kleur en zachtzinnig van aard. Hij leeft eenzaam in bosschen, waarin hij altijd één pad gaat en daarvan niet afwijkt: een reiziger had des nachts zijne hangmat in een bosch opgehangen, doch ongelukkig dwars over een pad, dat van een' Tapir was. Gij kunt begrijpen, hoe de man verschrikte, toen hij, naauwelijks in rust zijnde, een' stomp tegen zijn achterste kreeg, waardoor hij vrij onzacht uit zijne hangmat stoof, terwijl de Tapir, die hem deze poets gespeeld had, stil zijnen weg vervolgde. Men kan den Tapir zeer gemakkelijk tam maken, en dan is hij zeer gehecht aan zijnen meester en aan zijn huis; hij eet dan alle groenten. Ontzettend lang kunnen zij onder het water blijven en zijn ongemeen sterk. Te *Cayenne* had men een' tammen Tapir, die vrij, als een hond langs de straat rondliep. Men wilde dezen naar *Europa* vervoeren; doch toen hij op het schip was gebracht, verbrak hij de sterke touwen, sprong over boord, zwom naar land en was des avonds weder te huis. Sedert 1772 heeft men deze dieren ook op *Sumatra* en andere Oost-Indische eilanden gevonden.

DE RHINOCEROS OF NEUSHOORN.

De Neushoorn heeft een' huid, waardoor geen kogel gaat;
 Hij is zeer zwaar en lomp en wordt niet ligt verzaad.
 Met zijnen horen wroet hij, waar hij planten vindt,
 De wortels uit den grond, daar hij die 't meest bemint.

Hier ziet gij de afbeelding van den Rhinoceros of Neushoorn, die de warme luchtstrecken van *Afrika* en *Asië* bewoont. Het is een monstreus dier, weinig kleiner dan de Olifant, en weegt soms twee duizend vijf honderd ponden. De Neushoorn is gewapend met zulk eene dikke huid, dat geen geweerkogel dezelve doorboren kan. Zijn voedsel bestaat uit planten, en vooral uit wortelen, die hij met zijnen horen, welke gij op zijnen neus ziet, (men heeft ze ook met twee horens) uit den grond wroet. Hij heeft een' beweegbaren haak aan de bovenlip, waarmede hij onderscheidene dingen kan oplichten. Zulk een Neushoorn is een dure kostganger, mijne vriendjes! In 1749 werd er een tamme Neushoorn door *Europa* rondgeleid, die dagelijks zestig ponden hooi en twintig ponden brood opat, ofschoon hij nog wel eens zoo veel oplustte; om zijnen dorst te lessen dronk hij maar eventjes veertien emmers water ledig. Op zekeren dag niet te veel gehad hebbende, rukte hij een' jongen heer, die hem kwam zien en hem wat nabij kwam, onverwachts den hoed van het hoofd en at dien op, eer men denzelfen uit zijn' bek had kunnen redden; wat zal die knaap op zijn' neus gekeken hebben! De Neushoorn doet niemand leed, doch maakt men hem boos, dan is zijne woede niet te temmen en zijne kracht niet te berekenen. Zijn gehoor en zijne reuk zijn scherp, doch zijn gezigt niet; komt hij in woede op u af, dan is het genoeg uit den weg te springen als hij u nabij is; want hij heeft u weldra uit het gezigt verloren en kloft in zijne woede voort.

DE HIPPOPOTAMUS OF HET RIVIERPAARD.

't Rivierpaard is almede een zwaar, een monsterdier;
 Het leeft in *Afrika*, aan d'oever der rivier;
 Dewijl het gaarne zich met waterplanten voedt.
 Men maakt er jagt op, want zijn spek smaakt heerlijk goed.

Hier hebt gij den Hippopotamus of het Rivierpaard, een' bewoner van de oevers der groote rivieren in *Afrika*. Dit dier draagt ook den naam van *Nijlpaard*, omdat men ten tijde, toen *Egypte* een der weinig bekende landen van *Afrika* was, hetzelfde daar had leeren kennen; thans is het door de inwoners van daar verdreven. Het Rivierpaard is een ongemeen zwaar en lomp dier, dat daarin den Neushoorn nabij komt. Dikwijls weegt hetzelfde tot twee duizend ponden; ook levert het een smakelijk spek op, waarom de bewoners er dikwijls jagt op maken. Het Rivierpaard heeft een' verschrikkelijk wijden bek en dikken, lompen kop. Hun voedsel bestaat uit planten, doch inzonderheid uit waterplanten; zij wandelen daartoe zeer bedaard, al etende, den bodem der rivier langs en kunnen dit een' geruimen tijd volhouden, eer zij naar de oppervlakte behoeven te zwemmen, om adem te scheppen. Hunne slag tanden, ongeveer 5 palmen lang en van 3 tot 4 Ned. ponden wegende, zijn witter dan het ivoor en worden bij voorkeur door tandmeesters gebezigd, tot het inzetten van valsche tanden. Door hunne logge gestalte, is hun gang zwaar; evenwel kunnen zij zich vlugger bewegen in het water dan op het land. Men vangt hen meestal met harpoenen; doch voelen zij zich gekwetst, dan vallen zij op de sloepen aan, werpen die vaak om of rukken er soms met hunnen scherpen bek de planken uit.

DE KAMEEL.

De Kameel is een dier, zoo, als er weinig zijn;
 Hij is het wand'lend schip der breede zandwoestijn.
 Hij brengt op duizend mijl de handelaars bijeen,
 En torsch de goed'ren naar de verste grenzen heen.

Hebt gij, mijne vrienden! wel eens van eene karavaan hooren spreken? Op bovenstaand plaatje ziet gij er eene flaauwe afbeelding van: eene karavaan bestaat uit een grooter of kleiner reisgezelschap van kooplieden, die hunne kostbare koopgoederen op Kameelen laden en die te land naar onderscheidene streken van *Azië* en *Afrika* vervoeren. Het is alsof deze dieren daarvoor geschapen zijn: men mag hen met regt de wandelende schepen der uitgestrekte zandzeeën en zandwoestijnen noemen, dewijl men alleen door deze dieren een zeker middel heeft gevonden, om de gemeenschap tusschen verschillende landen van *Azië* en *Afrika* te onderhouden. Door het bezit van eene bijzondere maag, waarin de Kameel voor ruim veertien dagen drinken kan opnemen, is hij alleen geschikt, om grootte reizen te doen door de zandwoestijn, in welke men soms verscheidene dagen reizen kan, eer men eene zoetwaterbron aantreft. Twintig, dertig, ja! des noods kunnen zij vijftig dagen zonder voedsel toe, en zijn dan nog met het soberste voedsel tevreden. Een herkaauwend dier zijnde, kunnen distels, struiken, stroo, hooi en wat dies meer zij, hun tot spijsz dienen; ofschoon zij van garst, boonen, enz. beter groeijen en dit grager lusten. Met geringe inspanning kunnen zij de grootste vermoeijenissen doorstaan, en, met 500 ponden koopgoederen beladen, zeven à

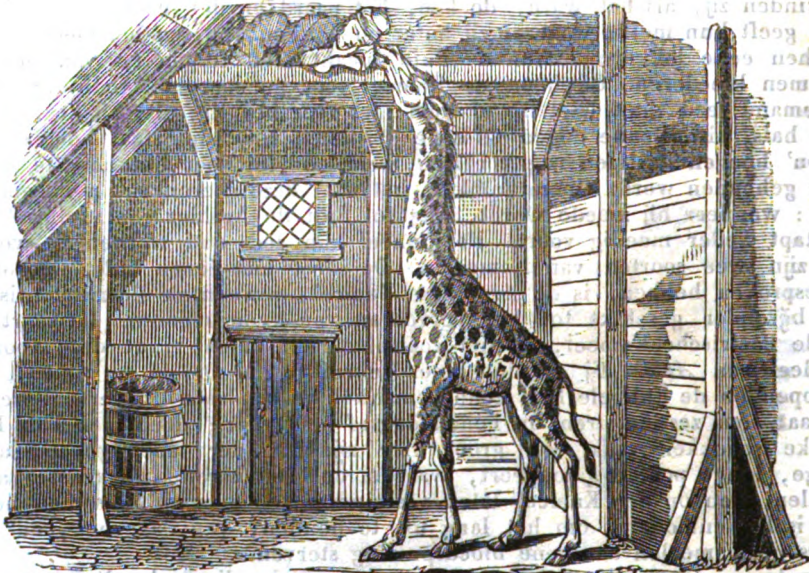
NATUURLIJKE GESCHIEDENIS.

echt uren op een' dag afleggen. De Kameel is bij de Arabieren het nuttigste huisdier. In hem vinden zij, als het ware, de koe, het paard en den ezels vereenigd; want de Kameelin geeft hun melk, waarvan zij boter en kaas maken, en het vleesch der jongen is voor hen eene lekkernij. Van de huid maakt men tuigen en van het haar vervaardigt men kleederen. Ofschoon de Kameel zeer goedaardig, geduldig en leerzaam is, en niemand leed doet, ziet hij er toch niet zeer bevallig uit: hij heeft een' langen krommen hals, uitpuilende oogen en eene gespleten bovenlip, staat hoog op pooten en is van een' hoogen bultigen rug voorzien, waardoor hij voor het hoogste landzoogdier der aarde gehouden werd. Opmerkelijk is het, dat deze dieren ook genoegen scheppen in muziek: wanneer hij moede wordt, zingt of fluit de Arabier een vrolijk liedje en de Kameel stapt weder moedig voort. De Kameel kan zeer oud worden en wordt zelden ziek. Er zijn twee soorten van Kameelen. De soort met ééneen bult, waarover wij tot nu toe gesproken hebben, is de Arabische Kameel, gewoonlijk Drommedaris geheeten, en meer bijzonder geschikt tot het vervoeren van koopgoederen. De soort met twee bulten, de Bactrische Kameel, is niet zoo algemeen; men vindt deze vooral in het oostelijk deel van *Asië*. Zij worden meer gebruikt, om er op te rijden, vermits zij sneller loopen en de dubbele bult eene gemakkelijke zitplaats oplevert. Deze Kameelen zijn in staat, om zestien uren op ééneen dag af te leggen; doch men kan ligt begrijpen, welke sohokken zulk een groot dier zijnen rjder moet geven, als het op zijne hooge, lange pooten galoppeert, waarom ook sommigen, uit vreeze van er af te zullen vallen, sich op den Kameel laten vastbinden; en evenwel, als men het niet gewoon is, is het onmogelijk om het lang uit te houden; van daar ook, dat de meeste hardrijders op Kameelen aan eene bloedspuwing sterven.

Eene derde soort van Kameelen is de Peruviaansche Kameel, die meer bekend is onder den naam van Glama of Lama, en in *Zuid-Amerika*, inzonderheid in *Peru*, gevonden wordt. Dit dier gelijkt veel naar een' Kameel in het klein; doch is zoo groot als een ezels, veel fraaijer van gestalte en heeft geenen bult; overigens is het zacht van aard, ja! in tammen staat, zelfs vriendelijk. Getergd wordende dreigt hij den aanval van menschen en dieren af te weren, door het uitwerpen van zijn speeksel, waarvan hij gewoonlijk den bek vol heeft, en hetwelk hij door zijnen langen hals vrij ver kan uitspuwen: men wil, dat dit spog ljtend is en puisten op den huid veroorzaakt.

Eene vierde soort is de Schaap-Kameel, die nagenoeg dezelfde gedaante heeft als de Lama, maar veel kleiner is; zij worden gevonden in de gebergte van *Cusco*, *Potosi* en *Tuoman* in *Zuid-Amerika*, waar zij bij geheele troepen leven en Vicuna's geheeten worden.

DE GIRAFFE.

Dit 's een Giraffe, kind! een fraai herkaauwend dier;
 Vijf ellen reikt zij hoog; van houding is zij fier.
 Zie! hoe zij 's morgens vroeg, wanneer de zon herrijst,
 Den neger wakker maakt, die haar verzorgt en spijsst.

De Giraffe, die u hier wordt voorgesteld, is, vooral door hare fraai gevlekte huid, een schoon dier, dat in *Nubië* en andere streken van *Afrika* gevonden wordt, en tot de planten etende en herkaauwende dieren behoort. Geen dier kan met zijn kop zoo hoog reiken: met het grootste gemak plukt zij met hare lange tong boombladeren af, die 5 à 6 el hoog hangen. Zij kan hard loopen, is niet moeilijk tam te maken, en tam zijnde zeer gehecht aan haren geleider of meester. In 1829 werd er eene Giraffe met ander gedierte, uit *Afrika* naar den Plantentuin te *Parijs* overgevoerd. Een Professor der Diergaarde haalde haar af. *Lyon* naderende, reed de Prefect der stad, vergezeld van eenige ruiters, den stoet te gemoet. De Giraffe verschrikte, ontsnapte hare geleiders en vlugtte. De ruiters achtervolgden haar met spoed, toen de Giraffe zich eensklaps omkeerde en op haren beurt de paarden verschrikte, waardoor de stoet in groote verwarring uit elkander stooft; de Prefect rolde over den Professor, en de Professor tuimelde in het zand, terwijl de Giraffe bedaard terugliep naar den stal te *Marseille*, die zij des morgens verlaten had. — Haar oppasser in den Plantentuin, met haar in hetzelfde land geboren, is *ATTIS*, een *Darfour*-neger, die op eene nog al hooge galerij in den stal slaapt, en elken morgen, als de zon opkomt, gewekt wordt door de Giraffe, die hem met zijn neus wakker duwt, gelijk gij hier boven ziet.